

РОЗРОБКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГО МІСТА

ЄВСЄВА О. О.

УДК 332.8

Євсєєва О. О. Розробка організаційно-економічного механізму ефективної реалізації інноваційного розвитку великого міста

Розроблено економічний механізм ефективної реалізації соціального розвитку великого міста, що орієнтований на індикатори якості життя та використовує принципи інноваційного розвитку. Розглянуто роль великих міст у політичному й соціально-економічному світовому просторі, проаналізовано проблеми їх розвитку та роль регулюючих чинників. Сформульовано ключові принципи розвитку великого міста та елементи комплексної інноваційної системи. Виявлено специфічні характеристики великого міста як економічної та соціальної системи, що забезпечує процеси поточного споживання, відтворення ресурсів, реалізацію майбутніх потреб. Визначено етапи розробки стратегії розвитку великого міста. Представлено показники, використувані при оцінці діяльності великого міста. Запропоновано показники оцінки, що враховують індикатори якості життя та принципи інноваційного розвитку.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, соціальний розвиток, велике місто, стратегія, соціальна політика, населення, ефективність.

Бібл.: 9.

Євсєєва Ольга Олександрівна – доктор економічних наук, професор, доцент, кафедра обліку і аудиту, Українська державна академія залізничного транспорту (пл. Фейєрбаха, 7, Харків, 61050, Україна)

E-mail: polkya@meta.ua

УДК 332.8

UDC 332.8

Євсєєва О. А. Разработка организационно-экономического механизма эффективной реализации инновационного развития крупного города

Разработан экономический механизм эффективной реализации социального развития крупного города, ориентированный на индикаторы качества жизни и использующий принципы инновационного развития. Рассмотрена роль крупных городов в политическом и социально-экономическом мировом пространстве, проанализированы проблемы их развития и роль регулирующих факторов. Сформулированы ключевые принципы развития крупного города и элементы комплексной инновационной системы. Выявлены специфические характеристики крупного города как экономической и социальной системы, обеспечивающей процессы текущего потребления, воспроизводства ресурсов, реализацию будущих потребностей. Определены этапы разработки стратегии развития крупного города. Представлены показатели, используемые при оценке деятельности крупного города. Предложены показатели оценки, учитывающие индикаторы качества жизни и принципы инновационного развития.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, социальное развитие, крупный город, стратегия, социальная политика, население, эффективность.

Библ.: 9.

Євсєєва Ольга Олександрівна – доктор економічних наук, професор, доцент, кафедра учета і аудиту, Українська державна академія залізничного транспорту (пл. Фейєрбаха, 7, Харків, 61050, Україна)

E-mail: polkya@meta.ua

Ievsieieva O. A. Development of the Organisational and Economic Mechanism of Effective Realisation of Innovation Development of a Big City

The article develops an economic mechanism of effective realisation of social development of a big city, which is oriented at indicators of life quality and which uses principles of innovation development. It considers the role of big cities in political and socio-economic world environment and analyses problems of their development and role of regulating factors. It forms key principles of development of a big city and elements of a complex innovation system. It reveals specific characteristics of a big city as an economic and social system that ensures processes of current consumption, reproduction of resources and realisation of future needs. It determines stages of development of the strategy of development of a big city. It provides indicators used when assessing activity of a big city. It offers indicators of assessment that take into account indicators of life quality and principles of innovation development.

Key words: organisational and economic mechanism, social development, big city, strategy, social policy, population, effectiveness.

Bibl.: 9.

Ievsieieva Olga A. – Doctor of Science (Economics), Professor, Associate Professor, Department of Accounting and Audit, Ukrainian State Academy of Railway Transport (pl. Feyerbakha, 7, Kharkiv, 61050, Ukraine)

E-mail: polkya@meta.ua

Методологія інноваційного соціального розвитку великого міста заснована на теорії зростання, основи якої були закладені в роботах А.Сміта, потім отримали розвиток у моделях, побудованих і вдосконалених Дж. Хіксом, Р. Харродом, Е. Домаром, А. Льюїсом, Р. Солоу, Е. Денісоном. Дослідженню організаційно-економічного механізму ефективної реалізації інноваційного розвитку крупного міста присвячені роботи таких вітчизняних авторів, як В. М. Вакулєнко [9], В. І. Куценко [2], А. Ф. Мельник [3], В. М. Новиков [4], М. К. Орлатий [9], С. Л. Пакулін [5], А. А. Пакуліна [6], О. О. Топчій [7], В. П. Третяк [8]. Однак, незважаючи на наявність наукових праць, тема розробки організаційно-економічного механізму ефективної реалізації іннова-

ційного розвитку крупного міста розглядалась фрагментарно, не скоординовано, що зумовлювалося соціально-політичними та економічними обставинами. Теоретичні і концептуальні розробки науковців присвячені лише окремим аспектам цієї проблеми. Це визначає необхідність проведення системного наукового аналізу організаційно-економічного механізму ефективної реалізації інноваційного розвитку крупного міста.

Виконаний провідними західними економістами аналіз змін в економіці провідних країн у період дозволів розрахувати темп зростання, оцінити збільшення основного капіталу та зростання праці, виявити сильний кореляційний взаємозв'язок між темпом технічного прогресу та швидкістю інвестування. Якщо допускати рів-

ний доступ до технологічних інновацій, то прискорення процесу інвестицій стає провідним чинником у конкурентній боротьбі за нарощування продуктивності праці.

Положення теорії зростання економіки дозволяють сформулювати такі ключові принципи розвитку великого міста:

- ✦ при виробленні інноваційних рішень необхідний комплексний розвиток сукупного набору «чинників продуктивності» міської економіки;
- ✦ при реалізації крупних інвестиційних проектів необхідний відповідний супроводжуючий розвиток людського капіталу;
- ✦ при освоєнні інновацій необхідно максимально скорочувати час упровадження, випереджаючи можливих конкурентів.

У зв'язку з цим елементами комплексної інноваційної системи є:

- ✦ націленість на індикатори якості життя;
- ✦ національно значущі освітні установи (створення знань);
- ✦ система законів, норм і положень, що підтримує просування технологій;
- ✦ інноваційні підприємства;
- ✦ розвинена комунікаційна інфраструктура;
- ✦ доступ до глобальних джерел знань;
- ✦ ринкові умови, що сприяють упровадженню інновацій.

Один із аспектів науково-технічного прогресу, який виявляється зараз, – це інформаційна й комунікативна революція. Технологічні інновації в інформатиці і телекомунікаціях привели до нейтралізації фізичної відстані як бар'єру для спілкування, передачі даних, пошуку нових розробок, освоєння нових знань. Але, як відзначив Н. Турвальдс, фундаментом суспільного розвитку зрештою служать не геополітика й не технології – він може спиратися тільки на енергію та ініціативу людей.

Будь-якій організованій території – країні, регіону, великому місту, які хочуть укріпити свій інноваційний потенціал, необхідно вкласти відповідні ресурси, щоб сформувати й підтримувати погоджено функціонуючі елементи інноваційної системи, що включають: нарощування знань про процес інновацій і доступ до нових знань через власні дослідження та глобальні інформаційні мережі, оптимізацію організаційних, управлінських і виробничих зв'язків, освітні й соціально-медичні комунікації, суспільна й міжнародна співпраця.

Необхідно розглядати інновації з метою модернізації і, відповідно, збудувати економічні пріоритети на тривалий період. Інституційні інновації необхідні й у сфері державного регулювання економічних процесів, де метою слід визначити зниження рівня адміністративних витрат для національного бізнесу й удосконалення захисту його інтересів на внутрішньому й зовнішньому ринках [1, с. 87].

Стратегічне мислення реалізується через стратегічне управління за допомогою комплексу дій, направлених на досягнення економікою великого міста поточних

і довгострокових цілей. Зазвичай як типові виділяють стратегії зростання, стабілізації, економії.

Стратегія зростання орієнтується на збільшення валового регіонального продукту, чисельності трудових ресурсів, обсягів продукції, що випускається, і послуг, що надаються. Поняття зростання включає внутрішній і зовнішній елементи. Зовнішнє зростання відбувається за рахунок залучення компаній, нових секторів бізнесу. Внутрішнє зростання реалізується через нарощування можливостей, що діють, зміцнення підприємств і їх масштабу діяльності.

Стратегія стабілізації допускає обмеження масштабів виробництва, орієнтацію на якісний розвиток бізнесу, перерозподіл внутрішніх ресурсів, підвищення ефективності виробництва, що діє.

Стратегія економії орієнтована на скорочення масштабів економічної активності, ліквідацію окремих неефективних або надмірних секторів підприємництва, зменшення чисельності активного трудового населення. Суть вибраної стратегії виявляється в орієнтації на певні види діяльності, здійсненні крупних інвестиційних проектів, удосконаленні інфраструктури, підтримці й розвитку людського капіталу, взаємодії з іншими великими містами. Особливо важливий розвиток конкретних ключових переваг, які підсилюють роль певного крупного міста в національному і світовому співтоваристві, роблять його привабливим для бізнесу.

Глобальна стратегія розглядає економіку великого міста як єдиний організаційно-економічний комплекс, де підприємства й організації пов'язані єдиними ресурсами території, енергопостачання, трудового забезпечення, комплексною дією на місце існування. Причому локальні дії будь-якої однієї крупної організації неминуче виявляються в результатах функціонування інших. Успіх і ефективність вибраної стратегії пов'язані з рядом кваліфіковано використовуваних аспектів.

Можна виділити такі етапи розробки стратегії розвитку крупного міста:

1. Діагностика ситуації.
2. Формулювання цілей розвитку крупного міста.
3. Розробка варіантів для елементів стратегії з аналізом наслідків у процесі реалізації елементів стратегії.
4. Аналіз наслідків реалізації стратегії розвитку великого міста.
5. Оцінка визначеності й повноти аналізу.
6. Виявлення ризиків і загроз, розробка можливих компенсаційних заходів.
7. Усвідомлення потреби в реалізації стратегії і розробка адміністративного механізму реалізації стратегії розвитку великого міста.

Інвестиції в людський капітал – необхідна умова для стійкого розвитку країни. Кожна країна прагне нарощувати витрати на фундаментальну науку, забезпечити доступну якісну освіту для всіх верств населення, розширити систему професійної освіти, підвищити рівень інформатизації освіти, збільшити фінансування культури.

Ключові напрями розвитку людського науково-освітнього потенціалу: освіта, наука, медицина, культура, спорт. Ознаками високого науково-освітнього по-

тенціалу можна вважати відсутність бідності; високий технологічний рівень медичних послуг; реалізацію здорового способу життя; соціальну захищеність; територіальну постійність.

Зрештою, якість життя людини є метою економіки. Водночас людина – це основний ресурс економіки. Він створює засоби виробництва, інфраструктуру, предмети споживання і знання, організовує економічні процеси.

Роль великого міста в економіці країни визначається багатьма чинниками, зокрема публічно-правовою освітою, що визначає інтереси населення, яке проживає на території, і розміщених господарюючих суб'єктів. Великі міста зазвичай несуть відповідальність і за загальнодержавні інтереси. Хоча з розвитком сучасних комунікаційних технологій і загальною глобалізацією світового простору стає поширеним підхід, заснований на зниженні значущості географічної агломерації й відстаней, одночасно серед фахівців зміцнюється думка про роль великих міст-концентраторів.

Потенційна можливість великого міста як економічної одиниці визначається географічним положенням, рівнем економічного розвитку і стабільністю соціально-політичної ситуації, розвитком інфраструктури та якістю людського капіталу, регіональною політикою й масштабом ринків збуту.

Велике місто – це економічна й соціальна система, що забезпечують процеси поточного споживання, відтворення ресурсів, реалізацію майбутніх потреб. Оскільки велике місто – це слабо структурована економічна система з великим числом внутрішніх і зовнішніх зв'язків, то результат дії на елементи функціонування великого міста не завжди очевидний.

Специфічні характеристики великого міста: висока щільність і складна структура населення; високий рівень освіти жителів; розвинений промисловий потенціал і кваліфіковані трудові ресурси; концентрація політичної еліти й фінансового капіталу; розвинені міжнародні зв'язки; схильність населення до заощадження; високий рівень культури й мистецтва; відповідальність за збереження духовних традицій країни; напружений стан навколишнього середовища.

З урахуванням динаміки подій останніх 20 років в економіці країни основним завданням органів управління великих міст України на найближчі роки в галузі промислової політики буде створення економічних умов, які сприятимуть збереженню й відновленню стійкої динаміки промислового зростання. Для цього необхідне підвищення ефективності діяльності підприємств, підтримка процесу їх реформування, виведення збиткових виробництв на рентабельну роботу, залучення до господарського обігу неживих об'єктів промислової нерухомості, залучення нових підприємств і крупних інвесторів.

Елементи, що складають промислову політику: вироблення цілей розвитку; прогноз розвитку індустріально-інфраструктурного комплексу; прогноз розвитку інфраструктурного комплексу; вироблення пріоритетів для складових індустріально-інфраструктурного комплексу; планування розвитку інфраструктури; тарифна політика; розви-

ток державно-приватного партнерства; моніторинг індустріально-інфраструктурного комплексу.

Важливе значення має політика міської адміністрації щодо розвитку стратегічних функцій міста, тобто конкретних галузей виробництва, розвитку виробничої та соціальної сфер, виходу товарів на український і світовий ринки, що характеризує визначальну роль великого міста в територіальному розподілі праці в українській економіці та світовому господарстві. Ступінь розвиненості стратегічних функцій визначається орієнтацією на внутрішню економіку або на зовнішній обмін. Тому принципово важливим стає виділення пріоритетності стратегічних напрямів розвитку, визначення основного потоку витрат ресурсів: на переважаючий зовнішній обмін (економічну експансію і експорт) або на внутрішню економіку міста (місцевий і український ринок).

XXI століття характеризується змінами, що прискорюються, пріоритет крупних підприємств змінився орієнтацією на малі й середні підприємства, зменшуються габарити виробів при підвищенні їх можливостей, знижується енергоємність і матеріаломісткість технологій. Бізнес стає мережевим і набуває планетарного розподілу, інформаційні й комунікаційні технології роблять простим і доступним спілкування підприємств і громадян. Відбувається вдосконалення інфраструктури як середовища зародження й розвитку ефективного бізнесу, якісно міняється енергозабезпечення, логістика і транспорт, інформація і зв'язок.

З 1980-х рр. змінилася концепція регіонального розвитку. Якщо до цього управління концентрувалося на зростанні валового регіонального продукту, темпі зростання виробництва, то зараз пріоритет реалізується у вигляді управління підприємницькою активністю, досягненні високих стандартів життя. Інструментом управління став набір інституційних заходів, що доповнюється проектним розвитком. Нижче наведемо показники, використовувані при оцінці діяльності великого міста.

1. *Оцінка узагальненого показника «вартість життя» на основі часткових показників соціального розвитку:* забезпеченість населення житлом; забезпеченість лікарями й середнім медичним персоналом; охоплення дітей дошкільними установами, %; друга зміна в школах, %; роздрібний товарообіг на душу населення, тис. грн; обсяг платних послуг населенню в середньому на 1 жителя, тис. грн; забезпеченість населення телефонним зв'язком, од. на 100 сімей; залишок внесків населення в банках з розрахунку на душу населення, тис. грн.

2. *Оцінка на основі індексних показників макро-економічних тенденцій:* тенденції розвитку промислової та економічної кон'юнктури на основі показників зміни виробництва продукції, попиту на неї, фінансового стану галузей промисловості; диспропорції в розвитку виробничо-транспортно-енергетичного комплексу, галузей кінцевого і проміжного попиту; тренди розвитку інвестиційної й ділової активності; тенденції формування й використання фінансових ресурсів.

3. *Оцінка перспективності наявних виробництв* спирається на класифікаційні групи: високотехнологічні

виробництва (аерокосмічна промисловість, фармацевтика, комп'ютерне й телекомунікаційне устаткування, точне приладобудування); підвищена технологічність (електротехнічне машинобудування, автомобілебудування й виробництво транспортних засобів, хімічне машинобудування, верстатобудування); середня технологічність (нафтопереробка, суднобудування, металургія, металообробка); низька технологічність (деревообробка, легка й харчова промисловість).

4. Оцінка «фактичного кінцевого споживання на душу населення»: рівень безробіття, %; співвідношення грошового доходу і прожиткового мінімуму, %; індекс споживчих цін, %; питома частка збиткових підприємств, %; індекс фізичного об'єму промислової продукції; ВРП на душу населення, тис. грн; фактичне кінцеве споживання на душу населення, тис. грн.

5. Оцінка інтегральних показників ефективності соціально-економічного розвитку через розрахунок сукупності часткових показників, що характеризують динаміку протікання локальних процесів усередині великого міста.

6. Оцінка на основі показників звітності: територія (тенденції та можливості використання природних ресурсів, існуючі й потенційні екологічні проблеми); рівень життя населення і стан розвитку соціальної сфери великого міста (рівень життя, добробут, соціальна сфера); бюджет великого міста і грошово-кредитна сфера (забезпеченість великого міста фінансовими коштами; тенденції у формуванні й розподілі бюджетних коштів); рівень економічного розвитку й економічний потенціал крупного міста; експортно-імпорتنний потенціал.

7. Рейтингові оцінки інвестиційної привабливості великого міста – «ефективність» великого міста: абсолютні й відносні індикатори економічного потенціалу великого міста (характеристики виробничо-ресурсного потенціалу і стану виробничої й соціальної інфраструктури); показники доходів і споживання населенням матеріальних благ і послуг (рівень і якість життя населення); показники розвитку нових форм економічних стосунків (розвиток ринкових економічних стосунків і ринкової інфраструктури, структурна перебудова економіки й формування її соціальної орієнтації); показники економічної безпеки великого міста (захищеність від соціальних і міжнародних конфліктів, криміногенного, екологічного й інших чинників ризиків).

8. Оцінка ефективності використання елементів соціально-економічного потенціалу: за видами ресурсів (трудоий, матеріально-технічний, природно-ресурсний); за призначенням ресурсів (виробниче, невиробниче).

Спираючись на значення «потенціалу» як «можливості», оцінку ефективності використання комплексного соціально-економічного потенціалу великого міста можна представити у вигляді співвідношення, де в чисельнику знаходиться результат від використання потенціалу, а в знаменнику – витрати, які були потрібні для цього:

$$\text{Ефективність потенціалу великого міста} = \frac{\text{результати}}{\text{витрати}}$$

Конкретними показниками економіки великого міста можуть бути такі:

1. Оцінка життєзабезпечення населення (за міжнародними параметрами й індикаторами).

2. Оцінка рівня благополуччя великого міста (за аналогією з методикою Всесвітнього банку): за розміром валового місцевого продукту на душу населення; за величиною виробничих ресурсів; за величиною природних ресурсів; за величиною людських ресурсів.

3. Оцінка відтворювального процесу (прямі інвестиції в економіку великого міста з урахуванням необхідного обсягу для відтворення).

4. Оцінка здатності створювати умови для стійкого розвитку великого міста.

5. Оцінка ресурсної ефективності визначається як відношення отриманого результуючого продукту до використаного ресурсу. Залежно від цілей аналізу показник обчислюють у натуральному або вартісному виразі. З метою розділення оцінки ефективності виробництва й інфраструктури розділяють показники ресурсної ефективності крупного міста на два доданки: споживання у виробничому процесі; втрати ресурсу в інфраструктурних мережах. Абсолютні показники ресурсомісткості можна використовувати для планування споживання, проектних розрахунків і порівняльного аналізу.

Інноваційна політика міста направлена на вирішення таких завдань:

- ✦ створення умов, направлених на реалізацію наукових досліджень і розробок, науково-технічних або науково-технологічних досягнень у нові або вдосконалені товари, послуги або технологічні процеси за пріоритетними проблемами соціально-економічного розвитку міста;
- ✦ концентрація виробничого й інтелектуального потенціалу, матеріальних і фінансових ресурсів на напрямах з високим ступенем готовності інноваційного продукту;
- ✦ поетапне підвищення виробничого й інтелектуального потенціалу міста, орієнтованого на створення «високих» і наукомістких технологій і забезпечення виробництва конкурентоздатної продукції інноваційної діяльності;
- ✦ орієнтування на вітчизняні науково-технологічні, інтелектуальні й виробничі ресурси;
- ✦ розвиток ресурсозберігаючих, безпечних і екологічно чистих виробництв;
- ✦ підготовка кадрів для інноваційної діяльності;
- ✦ створення центрів для залучення молоді в інноваційне підприємництво;
- ✦ формування інноваційної культури в суспільстві з використанням ЗМІ та Інтернету;
- ✦ забезпечення зайнятості міського населення;
- ✦ сприяння розвитку коопераційних та інтеграційних процесів з іншими регіонами України, зарубіжними країнами;
- ✦ рівність прав і відповідальності всіх суб'єктів інноваційної діяльності.

У процесі управління суб'єкта управління діє на об'єкт управління. Параметри такої дії можуть бути різ-

ними, але в разі орієнтації на досягнення мети, стійкості й повторюваності вона стає методом управління.

ВИСНОВКИ

Інноваційна політика залишається одним із головних інструментів, що визначають подальший розвиток не тільки великих міст, але й усієї економіки. Головне завдання – формувати середовище генерації знань і створювати інноваційну інфраструктуру великого міста. Як результат, забезпечується необхідна конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів і міської економіки в цілому.

При виробленні механізму управління великого міста необхідно виділити ключові визначальні напрями в зовнішніх і внутрішніх соціально-економічних явищах, що відбуваються, на основі чого сформуванню моделі великого міста як керованого об'єкта. Природно, ця модель буде спрощеним представленням процесів, що протікають, проте дозволить виробляти і прогнозувати наслідки управлінських рішень.

Стало очевидним, що стратегія розвитку великого міста – це пріоритетна орієнтація на оновлення економіки, співпрацю влади і підприємництва, розвиток інтелектуального, культурного й фізичного потенціалу населення. Цілями політики великого міста є компроміс між економічною ефективністю й соціальною справедливістю. І тут органи державного управління відіграють подвійну роль. З одного боку, будучи учасниками вироблення узгоджених рішень, а з другого – виконуючи функції арбітра і стимулятора взаємодії підприємницьких і суспільних груп. У цьому контексті стає важливим питання пріоритету й визначення стратегічних напрямів розвитку великих міст України, основних цілей використання ресурсів: підвищення конкурентоспроможності (в основі цього підходу лежить теорія конкурентоспроможності Портера) або корисність для населення. З погляду пріоритетів і цільових установок ці підходи принципово відрізняються. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Євсєєва О. О. Інноваційна спрямованість соціально-економічного розвитку України / О. О. Євсєєва // Економічний простір : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2012. – № 62. – С. 85 – 93.
2. Куценко В. І. Соціальний вектор економічного розвитку / В. І. Куценко. – К. : Наукова думка, 2010. – 735 с.
3. Модернізація суспільного сектора економіки в умовах глобальних змін : монографія / За ред. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ, «Економічна думка», 2009. – 528 с.
4. Новиков В. М. Організація і розвиток соціальної сфери (зарубіжний і вітчизняний досвід) / В. М. Новиков. – К. : ІЕ НАН України, 2000. – 274 с.
5. Пакулін С. Л. Державне регулювання і ресурсне забезпечення сталого розвитку соціального комплексу / С. Л. Пакулін // Економічний простір : Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2012. – № 65. – С. 103 – 110.
6. Пакуліна А. А. Специфіка державного регулювання соціальної сфери у сучасній змішаній економіці / А. А. Пакуліна // Економічний простір : Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2012. – № 65. – С. 111 – 116.

7. Топчій О. О. Розвиток соціального комплексу регіону в умовах інтеграційних процесів (на прикладі Харківщини) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 / О. О. Топчій / Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2009. – 19 с.

8. Третяк В. П. Управління розвитком економічної бази міст / В. П. Третяк, С. Л. Пакулін, Т. Б. Кушнір // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2006. – № 730. – С. 134 – 139.

9. Управління розвитком міста : навч. посіб. / За ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 389 с.

REFERENCES

- Ambler, T. *Prakticheskiy marketing* [Practical Marketing]. St. Petersburg: Piter, 2001r.
- Gusev, A. V., Marketanov, A. A., and Orlov, V. A. "Sostav zaratrat na marketing" [The composition of the cost of marketing]. In *Ekonomicheskii mekhanizm regulirovaniia investitsiy v sfere gorodskogo khoziaystva i nedvizhimosti*. St. Petersburg: SPbGIEU, 2003.
- Khrutskiy, V. E., and Korneeva, I. V. *Sovremennyy marketing: nastolnaya kniga po issledovaniyu rynka* [Modern Marketing: A handbook of market research]. Moscow: Finansy i statistika.
- Raievnieva, O. V. *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: metodologiya, mekhanizmy, modeli* [Management of the Company: methodology and mechanisms, models]. Kharkiv: Inzhek, 2006.
- Tverdokhlib, I. S. "Zastosuvannya metodiv upravlinnia vytratamy marketynhovoї diialnosti na pidpriemstvi" [The application of cost management marketing activities in the company]. *Visnyku DNU*, vol. 3, no. 3 (2011): 35-42.
- Yelisieieva, O. K., and Zaitseva, M. "Monitorynh iak metod informatsiino-statystychnoho doslidzhennia stanu vyrobnycho-ekonomichnykh system" [As a method of monitoring information and statistical study of industrial and economic systems]. *Ekonomist*, no. 2 (2007): 58-60.
- Yelisieieva, O. K. *Ekonomichna diahnozyka v upravlinni vyrobnycho-ekonomichnykh systemamy (statystychnyi aspekt)* [The economic diagnosis in the management of industrial and economic systems (statistical aspect)]. Dnipropetrovsk: Nauka i osvita, 2006.
- Yelisieieva, O. K., and Tverdokhlib, I. S. "Zastosuvannya metody SSA dlia analizu i prohnozuvannya rozvytku metalurhiinoї haluzi Dnipropetrovskoho rehionu" [Application of SSA to analyze and predict the development of metallurgical industry of Dnipropetrovsk region]. *Statystyka Ukrainy*, no. 1 (2009): 66-71.
- Yelisieieva, O. K., and Tverdokhlib, I. S. "Deiaki aspekty systemno-kohnitivnoho modeliuвання v upravlinni stalym rozvytkom sotsialno ekonomichnykh system" [Some aspects of system and cognitive modeling in the management of sustainable development of socio-economic systems]. *Ekonomika: problemy teorii i praktyky*, vol. 1, no. 261 (2010): 60-75.
- Zozulev, A. V. *Promyslovyi marketynh: stratehichnyi aspekt* [Industrial marketing: a strategic perspective]. Kharkiv: Studtsentr, 2005.